

***Fem cercles, cuidem les relacions* avaluació de l'impacte de la formació sobre l'enfocament restauratiu global dirigida a equips educatius del Pla de Barris de la ciutat de Barcelona_[1]**

Laia Mas-Expósito

Departament de Recerca (Associació Centre d'Higiene Mental Les Corts)

Mercè Triay

Servei de Suport i Atenció Emocional (Fundació Privada Centre d'Higiene Mental Les Corts)

Mònica Albertí i Cortès

Mediadora i formadora de formadors especialitzada en justícia restaurativa

Juan Antonio Amador Campos

Departament de Psicologia Clínica i Psicobiologia, Facultat de Psicologia Institut de Neurociència

UBneuro (Universitat de Barcelona)

Lluís Lalucat-Jo

Direcció Mèdica (Associació Centre d'Higiene Mental Les Corts)

Resum

***Fem cercles, cuidem les relacions* avaluació de l'impacte de la formació sobre l'enfocament restauratiu global dirigida a equips educatius del Pla de Barris de la ciutat de Barcelona**

La formació *Fem Cercles, Cuidem les Relacions* és una formació en l'enfocament restauratiu global per a equips educatius del Pla de Barris duta a terme des del Servei de Suport i Atenció Emocional. L'objectiu d'aquest article és mostrar les dades d'avaluació d'aquesta formació pel que fa a la satisfacció general, el canvi de mirada en relació amb la gestió de les relacions i el conflicte, i, finalment, la transferència a l'aula i al centre dels processos restauratius proactius i responsius. S'ha utilitzat un qüestionari post-formació que té com a objectiu valorar la incidència de la formació en l'entorn professional i en el canvi de mentalitat en relació amb la gestió de les relacions i el conflicte. S'ha obtingut la resposta de 47 participants. En general, els resultats de l'avaluació indiquen un alt grau de satisfacció de les participants en relació amb el curs així com un alt grau d'interès en els continguts treballats. També mostren un nivell alt de transferència dels continguts a les aules incloent la pràctica de les competències socioemocionals així com de les metodologies treballades. S'espera que els resultats d'avaluació de la formació permeti disposar d'una estratègia dirigida a la millora de la cohesió i la convivència a les aules dels centres educatius i que sigui reproduïble i escalable.

Paraules clau: Escola; avaluació; convivència; pràctiques restauratives; formació de mestres.

Abstract

***Fem cercles, cuidem les relacions* evaluation of the impact of the training on the global restorative approach aimed at educational teams of the Neighborhood Plan of the city of Barcelona.**

The training *Fem Cercles, Cuidem les Relacions* is a training in the whole school restorative approach aimed at the educational teams of the Neighborhood Plan and carried out by the Emotional Support and Care Service. The aim of this article is to show the evaluation data of this training in terms of overall satisfaction, the change of perspective in relation to the management of relationships and conflict, and, finally, the transfer to classrooms and schools of proactive and responsive restorative processes. A post-training questionnaire was used to assess the impact of training on the

professional environment and the change in mentality in relation to management of relationships and conflicts. 47 participants answered the questionnaire. In general, the results of the evaluation of the training show a high degree of satisfaction of the participants in relation to the training as well as a high degree of interest in its contents. The results also show a high level of transferability of the training contents to the classrooms including the practice of social and emotional skills as well as the methodologies included in the training. We expect the results of the evaluation of the training would allow having a strategy at the educational level aimed at improving cohesion and coexistence in the school classrooms and that it is reproducible and scalable.

Keywords: School; evaluation; coexistence; restorative practices; teacher training

Introducció

L'Ajuntament de Barcelona amb la finalitat de reduir desigualtats socials ha dissenyat el Pla de Barris. Aquest comprèn una dotació econòmica extraordinària adreçada als barris de la ciutat que acumulen els indicadors de més vulnerabilitat social amb la finalitat de millorar-hi la qualitat de vida, promoure el capital social i reduir desigualtats (Girós i Collet, 2020). El pla té un conjunt d'objectius específics per a la transformació d'aspectes clau incloent educació, drets socials, activitat econòmica i ecologia urbana. En educació, un àmbit prioritzat és el treball en centres educatius destinat a potenciar les sortides vitals i laborals de l'alumnat. Aquest treball va més enllà de l'educació formal i incorpora a les famílies, adaptant-se a la realitat de l'entorn i promovent una atenció continuada al llarg de l'etapa educativa. Els objectius específics del Pla de Barris en l'àmbit educatiu són: a) lideratge pedagògic amb equips potents; b) centres educatius a temps complet; c) treball coordinat amb serveis de salut i socials; d) suport a l'educació comunitària; e) intervenció per millorar la convivència i la inclusió, i f) promoció i prevenció de la salut mental.

El projecte "De l'equip docent a l'equip educatiu: incorporació de perfils professionals a les escoles" és impulsat des del Consorci d'Educació de Barcelona (CEB) i forma part de les diferents actuacions d'àmbit educatiu del Pla de Barris 2017-2020 i 2021-2024. El seu objectiu és garantir l'atenció global d'infants i famílies i facilitar el treball conjunt entre professionals dels àmbits educatiu, social i psicològic que formaran l'equip educatiu, sumant diferents perfils professionals al de docent (Gorostiza et al., 2019). Concretament, un total de 62 professionals per a 38 centres públics:

- Quatre Mestres d'audició i llenguatge, responsables de l'estimulació global del llenguatge amb un objectiu preventiu.
- Quinze Tècnics d'integració social, que col·laboren de manera intensa en la planificació, coordinació i dinamització d'activitats que apropen l'escola a l'entorn.
- Vint educadors socials, que atenen de manera individualitzada alumnat i famílies més vulnerables i amb risc socioeducatiu per tal de vincular-los als serveis de la xarxa d'atenció a la infància del barri.
- Tres psicòlegs del Centre de Recursos Educatius per a l'Alumnat amb Trastorn del Desenvolupament i la Conducta (CRETDIC).
- I, finalment, 20 professionals del Servei de Suport i Atenció Emocional (SSAE).

El SSAE és gestionat per la Fundació Privada Centre d'Higiene Mental Les Corts (FPCHMLC) i s'inicia el curs 2017-2018 amb la incorporació de 20 professionals (psicologia,

psicopedagogia, educació social o magisteri) en 27 centres educatius que atenen un total aproximat de 8.000 alumnes. La seva finalitat és promoure el desenvolupament integral de l'alumnat i un aspecte clau del seu funcionament és la inclusió de l'educació social i emocional en el treball educatiu de forma transversal. La planificació i organització es fonamenta en dos grans objectius: 1) Desenvolupar competències socioemocionals; i 2) Promoure un clima que afavoreixi la convivència i el rendiment acadèmic. Aquets objectius generals es concreten en els objectius específics següents:

- Fomentar les competències socioemocionals de l'alumnat per millorar la capacitat d'identificar i expressar les emocions pròpies.
- Potenciar l'autonomia personal, la qualitat de vida i el benestar personal de l'alumnat.
- Capacitar l'equip educatiu per contenir, gestionar i donar cabuda al malestar emocional i les necessitats de l'alumnat, promovent-ne l'expressió no-violenta amb la intenció de disminuir les conductes violentes i disruptives que es puguin produir als centres.
- Millorar la gestió dels conflictes.
- Transferir als equips educatius coneixement i eines en l'àmbit de l'educació socioemocional per poder incorporar-los en el Pla Anual de Centre (Mas-Expósito, Amador-Campos, Triay i Lalucat-Jo, 2020).

En el context del desenvolupament inicial del SSAE, i en la concreció de les funcions específiques dels professionals que l'integren, els tècnics de suport del CEB i la coordinació de la FPCHMLC coincideixen en la idoneïtat de considerar l'enfocament restauratiu global (ERG) com la línia d'intervenció estratègica del SSAE.

L'ERG, desenvolupat des de finals dels anys noranta en diferents països d'influència anglosaxona inclou:

- Processos restauratius proactius de creació de grup que volen generar espais de seguretat i confiança. Destaquen els cercles de paraula que, en concret, és una metodologia que fomenta relacions horitzontals, genera harmonia, millora el sentiment de pertinença, promou la participació activa, la co-responsabilització i l'establiment de connexions prosocials. Per desenvolupar aquesta metodologia són necessaris els elements següents: a) Un espai adequat; b) un objectiu a treballar; c) un disseny específic; i d) un objecte per parlar. Hi ha de diferents tipus de cercles de paraula; per exemple: d'entrada i sortida d'una activitat, cercles per treballar temàtiques concretes o cercles més estructurats com ara el Temps de Cercle. (Hopkins, 2004;2019a i 2019b).Aquest últim inclou: rondes de paraula a l'inici i tancament del cercle, jocs de mescla, una activitat principal en parella o petits grups, un moment de reflexió per compartir en grup allò que s'ha après i un joc cooperatiu.
- El desenvolupament de competències relacionals positives (l'escolta atenta, activa i empàtica i la comunicació no-violenta). L'escolta activa consisteix en parar atenció no només al contingut del que s'està dient sinó també als elements no verbals, i donant a entendre que tenim en compte les opinions de l'altre. Implica doncs un procés actiu que també té present la vessant afectiva i intel·lectual (Hsu, Phillips, Sherman, Hawkes i Cherkin, 2008), i promou l'empatia (Rodríguez Sans, Kurtz Luna, Alvarez Ude-Coteda, 2011). La comunicació no-violenta es defineix com el llenguatge del jo i l'autoempatia. Promou la cura de les relacions interpersonals i la gestió positiva d'allò que ens ha passat i no ens ha agradat. Permet expressar-nos en termes de necessitats i demanar quelcom a l'altre sense ofendre'l (Marshall, 2006).

- Pràctiques restauratives responsives com ara, la mediació o les reunions restauratives, que permeten donar resposta a les situacions de conflicte, faltes lleus i greus, des de la participació activa de les persones afectades, la responsabilització i la reparació del dany.

Diferents estudis sobre l'eficàcia de l'ERG indiquen una millora de les relacions entre docents i alumnat i entre l'alumnat, un augment del sentiment de pertinença, l'alfabetització emocional, de la capacitat de responsabilitzar-se de les pròpies accions, de la gestió de situacions de maltractament entre iguals per part de docents, i una disminució de les expulsions i l'absentisme (Albertí, 2016; Bevington, 2015; Albertí i Zabala, 2018; Thompson i Smith, 2011). Per això es realitza una formació a tot l'equip del servei en primera instància, per després promoure la formació dels equips educatius dels centres per part dels professionals del SSAE.

Així doncs, durant els cursos 2017-2018 i 2018-2019 es forma l'equip SSAE en l'ERG i se'n fa un acompanyament per a la implementació de les pràctiques als seus centres de referència, i durant el curs 2019-2020 es dissenya un pla de formació anomenat *Fem Cercles, Cuidem les Relacions* per als equips educatius del Pla de Barris que ho demanin i en què el SSAE desplega la seva intervenció. L'objectiu d'aquest article és mostrar les dades de l'avaluació d'aquest pla de formació pel que fa a la satisfacció general, el canvi de mirada en relació amb la gestió de les relacions i el conflicte, i, finalment, la transferència a l'aula i al centre dels processos restauratius proactius i responsius.

Metodologia

L'avaluació continuada del funcionament del SSAE és una part rellevant del servei sobre la que es fonamenta l'anàlisi de resultats, la introducció de canvis i millores i la formulació del cercle de qualitat de servei. Aquesta avaluació es fonamenta en dos pilars: 1) L'avaluació de les activitats del servei; i 2) Les memòries del servei. Aquest article se centra en l'avaluació de la formació i, per tant, es basa en aquests dos pilars.

Descripció del curs *Fem Cercles, Cuidem les relacions*.

L'objectiu general del curs *Fem cercles, cuidem les relacions* és fer una introducció a l'ERG. Els objectius específics de la formació són:

- 1- Introduir els principis restauratius de Hopkins (2017).
- 2- Capacitar els assistents en la facilitació de cercles proactius (temps de cercle i cercle de paraula).
- 3- Capacitar els assistents en habilitats socioemocionals clau com l'escolta activa, atenta i empàtica i la comunicació no-violenta.

El curs s'ha dirigit als equips directius, tutors/es, docents, especialistes i referents de convivència dels centres educatius del Pla de Barris en què el SSAE desplega la seva intervenció. S'han realitzat quatre grups de formació de forma paral·lela en els districtes d'Horta-Guinardó, Sants-Montjuïc, Sant Andreu i Sant Martí. Mentre que al districte d' Horta-Guinardó la formació es va dirigir a tot el claustre d'una mateixa escola; a la resta de districtes la formació va incloure professionals de diferents centres educatius de primària i secundària. Les persones formadores han sigut professionals del SSAE que s'han organitzat en equips de dues o tres persones facilitadores segons districte. El màxim de participants establert ha estat de 20 per cadascun dels grups.

El curs s'ha realitzat de manera semipresencial amb una durada total de 30 hores. S'ha organitzat en 11 sessions de 2,5 hores cadascuna més 2,5 hores més de treball no presencial. Les primeres quatre sessions han estat de caràcter setmanal i en elles s'ha realitzat un enquadrament teòric. La resta de sessions han estat de seguiment de la transferència a l'aula i al centre, i han tingut una freqüència mensual. Aquestes sessions s'han organitzat com una supervisió de la transferència a l'aula i al centre. A partir del 12 de març i a causa de la pandèmia, les sessions van passar a ser *online*. La metodologia del curs ha estat restaurativa, utilitzant el Temps de Cercle com a metodologia de base per a fer totes les activitats experiencials. El Temps de Cercle (Hopkins, 2004; 2019a i 2019b) permet l'aprenentatge des de la vivència, és transferible a l'aula de forma directa i facilita el treball dels continguts de la formació i l'entrenament de les habilitats específiques a desenvolupar.

Instruments avaluació.

Per a l'avaluació del curs, s'ha utilitzat el *Qüestionari Post-formació adaptat* d'Albertí (2016). Aquest qüestionari té com a objectiu valorar la incidència de la formació en l'entorn professional i en el canvi de mentalitat, en relació amb la gestió de les relacions i els conflictes. Es divideix en blocs: 1) Dades generals; 2) Canvis, transferència, interès i satisfacció; 3) Percepcions; i 4) Implementació i desenvolupament de l'enfocament. És un instrument que combina ítems quantitatius, que es valoren en una escala tipus *Likert*, amb preguntes obertes de tipus qualitatiu. És un instrument útil per al context educatiu en què s'ha realitzat l'estudi (Albertí, 2016). S'ha fet una versió *online* mitjançant *GoogleForm*.

Anàlisi de dades.

Les dades quantitatives es van analitzar amb el programa IBM SPSS Statistics 20. Es va realitzar una anàlisi descriptiva mitjançant freqüències i percentatges.

Per a l'anàlisi de dades qualitatives, s'ha fet servir la metodologia de l'anàlisi de documents segons Bowen (2009). És un procés interactiu que combina anàlisi de contingut i temàtic. Primer, es va realitzar l'anàlisi de contingut en el que es va identificar el text significatiu i rellevant de cada qüestionari. Es va seguir el següent procés: a) extracció en un únic document del contingut dels apartats considerats com focus d'anàlisi, i b) eliminació de duplicats i reagrupació d'aportacions. Per a l'anàlisi temàtic, es va recollir la informació específica i es va dur a terme la seva codificació i la construcció de categories per identificar el temes. L'anàlisi dels diferents qüestionaris el va dur a terme una de les investigadores del projecte (A). La proposta es va presentar a dos dels investigadors de l'equip (B i C) per a una revisió exhaustiva en una reunió de treball. Els desacords es van resoldre per discussió fins assolir un consens amb la participació de tot l'equip de treball. Es van integrar les aportacions en un únic document que es va revisar i aprovar per tots els autors.

Consideracions ètiques.

S'ha considerat en aquest projecte d'avaluació del curs de formació *Fem Cercles, Cuidem les Relacions* el compliment del Reglament (UE) General de Protecció de Dades (2016/679) i la Llei Orgànica 3/2018, del 5 de desembre, de Protecció de Dades Personals, per garantir la confidencialitat, així com el dret a accedir, rectificar o cancel·lar les dades.

Abans de poder accedir al qüestionari *online* es va indicar als participants que: a) Les seves dades serien tractades de forma confidencial; b) La professional que rebria les respostes al qüestionari seria aliena al SSAE i en cap cas podria identificar els participants; c) Les seves respostes al qüestionari únicament es tractarien per tenir en compte el grau de satisfacció amb els continguts del curs i la transferència a les aules dels mateixos; i d) Un cop les seves respostes fossin traslladades al suport a partir del qual es realitzarien les anàlisis aquestes seran eliminades en el seu format *online* de *GoogleForm*.

Resultats

A continuació es presenten els resultats de la valoració de la formació segons els blocs del *Qüestionari post-formació*.

Dades generals.

De les 59 persones inscrites al curs es van obtenir un total de 47 (79,7%) respostes vàlides al qüestionari. La distribució de les respostes segons zona del Pla de Barris ha sigut la següent: 20 (42.6%) de Sant Genís dels Agudells i la Teixonera (Horta-Guinardó), 8 (17%) de la Marina (Sants-Montjuïc), 9 (19.1%) de Trinitat Vella (Sant Andreu), 5 (10.6%) de Besòs i el Maresme (Sant Martí), 2 (4.3%) de la Zona Nord (Nou Barris), 2 (4.3%) de la Trinitat Nova (Nou Barris) i 1 (2.1%) El Bon Pastor i Baró de Viver (Sant Andreu). El perfil professional dels participants que han contestat el qüestionari ha sigut: *Docent* (34; 72.3%) seguit de *No Docent* (13; 27.7%). La majoria de participants que han contestat al qüestionari treballen en *Educació Primària* (33; 70.2%).

Satisfacció general.

Tots els participants han mostrat un grau de satisfacció general *Alt o Mig* en relació al curs. En concret, 34 (72.3%) participants han assenyalat un grau de satisfacció *Alt*; mentre 13 (27.7%) *Mig*. Pel que fa al nivell de transferibilitat dels continguts del curs, 13 (27.7%) participants han assenyalat *Molt*, 28 (59.6%) *Bastant* i 6 (12.7%) *Poc*.

Interès i ús de les habilitats i pràctiques treballades en el curs.

A la Taula 1, es presenten les freqüències i els percentatges del grau d'interès dels participants en cadascun dels aspectes treballats en el curs.

Taula 1. Freqüències i percentatges del grau d'interès dels participants segons aspectes treballats

	Molt	Bastant	Poc	Gens
Escolta atenta, activa i empàtica	35(74.5%)	12(25.5%)	0	0
Comunicació No Violenta	36(76.6%)	11(23.4%)	0	0
Temps de cercle	36(76.6%)	11(23.4%)	0	0
Cercles de paraula	36(76.6%)	11(23.4%)	0	0
Valors i principis de l'enfocament restauratiu	30(63.8%)	16(30.1%)	1(2.1%)	0

Preguntes restauratives 27(57.4%) 19(40.4%) 1(2.1%) 0

Com es pot comprovar, la majoria dels assistents al curs han valorat com molt interessants els temes tractats en el curs. Respecte la utilitat dels continguts del curs per al treball a l'aula, les aportacions dels participants es concreten de la següent manera:

- Crear un entorn agradable i de confiança.
- Promoure la cohesió grupal.
- Millorar el clima d'aula.
- Afavorir la motivació i la participació.
- Fomentar l'autoestima i el benestar.
- Desenvolupament competències socioemocionals i relacionals.
- Treball en valors: respecte, tolerància i/o diversitat.
- Promoure funcions cognitives superiors: reflexió, resolució de problemes i conflictes diaris, etc.
- Detectar mancances i problemes en el grup.

Els participants assenyalen que a la majoria d'alumnat els ha agradat *Bastant* o *Molt* les pràctiques restauratives quan els docents les han emprat. 14 (29.8%) participants assenyalen que a l'alumnat li ha agradat *Molt*, i 23 (70.2%) participants assenyalen que els ha agradat *Bastant*. Trentadós (68.1%) participants han assenyalat *Poques o Cap dificultat* a l'hora d'aplicar les pràctiques restauratives; mentre 13 (31.9%) participants n'han assenyalat *Bastants*. Pel que fa a les dificultats d'aplicació de les pràctiques restauratives, a continuació es presenten de forma resumida les aportacions dels participants:

- Visió de l'alumnat des d'una perspectiva autoritària.
- Necessitat de fer un procés personal de forma prèvia que requereix temps i pràctica.
- Necessitat de fer un treball col·laboratiu.
- Manca d'interès per part dels docents.
- Dificultats per entendre i comunicar-se dels docents amb l'alumnat de cicle infantil.
- Dificultats per incloure l'alumnat amb necessitats especials.
- Poc interès de l'alumnat.
- Dificultats de l'alumnat en competències socioemocionals com ara l'escolta, dificultats de contenció, concentració, manca respecte...
- Problemes logístics com ara el temps o l'espai de l'aula.

Transferència dels continguts a les aules.

En general, hi ha hagut un nivell alt de transferència dels continguts del curs a les aules dels participants. A la Taula 2, es mostra la pràctica dels diferents continguts de la formació en termes de freqüències i percentatges.

Taula 2. Freqüències i percentatges del nivell de transferència dels continguts del curs a les aules

Contingut	Participants que han practicat	Quan ho han practicat			
		Sempre que he tingut oportunitat	Moltes vegades	Bastantes vegades	Poques vegades
Escolta activa, atenta i empàtica	47(100%)	29(61.7%)	8(17%)	10(21.3%)	0

Comunicació no-violenta	43(91.5%)	24(51.1%)	9(19.1%)	9(19.1%)	1(10.7%)
Temps de cercle	43(91.5%)	9(20.9%)	12(28%)	13(30.2%)	9(20.9%)
Cercle de paraula	41(87.2%)	10(24.4%)	11(26.8%)	12(29.3%)	8(19.5%)
Preguntes restauratives	38 (80.9%)	16(42.1%)	6(15.8%)	11(28.9%)	5(13.2%)

A la Taula 3, es presenten les aportacions dels participants respecte a la transferència dels diferents continguts a l'aula.

Taula 3. Aportacions dels participants pel que fa a la transferència i utilitat dels continguts del curs

Escolta activa, atenta i empàtica	<ul style="list-style-type: none"> - Crear ambient de seguretat i confiança. - Relació basada en el respecte, el no judici i el coneixement de l'altre. - Millora la cohesió de grup, la convivència i el treball en equip. - Eix clau per a la resolució de conflictes. - Permet conèixer dinàmiques, emocions i necessitats d'alumnes i adults. - Promou el rendiment dels i les docents. - Afavoreix el benestar.
Comunicació no-violenta	<ul style="list-style-type: none"> - Crear ambient de seguretat i confiança. - Consciència emocional personal. - Relacions interpersonals saludables basades en la confiança, el respecte, la tolerància i l'empatia. - Millora la comunicació. - Afavoreix la cohesió de grup i la convivència. - Promou la participació de l'alumnat. - Promou l'autoestima, la reflexió i el treball en valors. - Facilita la resolució de conflictes i la seva prevenció. - Eina per l'acompanyament emocional de l'alumnat acollint les seves necessitats sense judici i, en especial, les d'aquells alumnes amb més problemes de socialització. - Promou el rendiment.
Temps de cercle	<ul style="list-style-type: none"> - Crear espai segur i de confiança. Espai per compartir. - Relacions basades en la igualtat (horitzontalitat), la confiança, el respecte, el compromís, el no judici, l'empatia, etc. Reconeixement de l'altre. - Promou la comunicació i l'escolta. - Facilita la reflexió i el diàleg. - Cohesió de grup. Sentiment de pertinença de grup. - Promou el treball i l'intervenció en l'esfera emocional. Promou el coneixement de les emocions i sentiments de l'altre.

	<p>Descompressió del grup.</p> <ul style="list-style-type: none"> - Major dinamisme a l'aula. - Permet el treball en la resolució de conflictes i la mediació.
Cercle de paraula	<ul style="list-style-type: none"> - Ambient de seguretat i confiança - Cohesió de grup. - Relacions basades en el compromís, l'escolta, l'igualtat, el respecte, la tolerància, l'empatia... - Afavoreix les relacions entre iguals, i entre infants i adults. - Promou la comunicació, el compartir, l'ajuda mútua, la reflexió, el diàleg, el raonament, actituds mediadores, assertives i resolutives. - Afavoreix la resolució de conflictes i la seva prevenció. - Reconeixement de les pròpies emocions i necessitats i la dels altres. Fomenta l'autoestima. Afavoreix el creixement personal. - Major dinamisme a l'aula. - Milliores en el procés educatiu.
Preguntes restauratives	<ul style="list-style-type: none"> - Resolució de conflictes. - Per donar veu a l'alumne que necessita comunicar quelcom. - A nivell individual en situacions de neguit, davant dificultats emocionals, dificultats de regulació de la conducta, etc. - Dinamitzar assemblees, activitats, etc.

Canvi de mirada pel que fa a la gestió de les relacions i el conflicte.

En general, hi ha un consens alt pel que fa al canvi de mirada que ha generat el curs en la gestió de les relacions i el conflicte. A la Taula 4, es mostren les dades referides al canvi de mirada.

Taula 4. Freqüències i percentatges del canvi de mirada en relació a la gestió de les relacions i el conflicte

	<i>Molt</i>	<i>Bastant</i>	<i>Poc</i>	<i>Gens</i>
Creus que el curs t'ha facilitat estratègies útils i no punitives per a la gestió positiva del conflicte i les relacions?	24(51.1%)	23(48.9%)	0	0
El curs t'ha servit per canviar la teva manera d'atendre la gestió del conflicte i les relacions?	15(32%)	27(57.4%)	5 (7.6%)	0
Creus que el curs ha fet que reflexionessis sobre la teva manera d'afrontar els conflictes en el centre educatiu?	25(53.2%)	17(36.2%)	5(10.6%)	0
Creus que el curs t'ha servit per reflexionar sobre l'ús del càstig?	16(34%)	26(55.3%)	4(8.5%)	1(2.2%)
Creus que el curs t'ha servit per reflexionar sobre la responsabilització dels alumnes en relació amb els fets i la seva resolució?	19(40.2%)	27(57.4%)	1 (2.4%)	0

En general, la majoria dels participants valoren que el curs els ha servit *Molt* o *Bastant* per a reflexionar i canviar les seves estratègies per al maneig dels conflictes a l’aula i en el centre.

Transferibilitat a nivell de centre educatiu.

Vint-i-quatre (51.1%) dels 47 participants creu que el centre educatiu en què treballa té *Molt* interès en introduir les pràctiques restauratives; 16 (34%) assenyalen *Bastant*, 5 (10.6%) *Poc* i 2 (4.3%) *Gens*. 24 (51.1%) dels 47 participants creuen que hi ha *Moltes* possibilitats que el centre educatiu adopti les pràctiques restauratives; mentre 18 (38.3%) creuen que *Bastantes*, 4 (8.5%) *Poques* i 1 (2.1%) *Gens*. A la Figura 1 es presenten les dades referides a la recomanació dels participants de generalitzar l’ús de pràctiques restauratives als centres educatius.

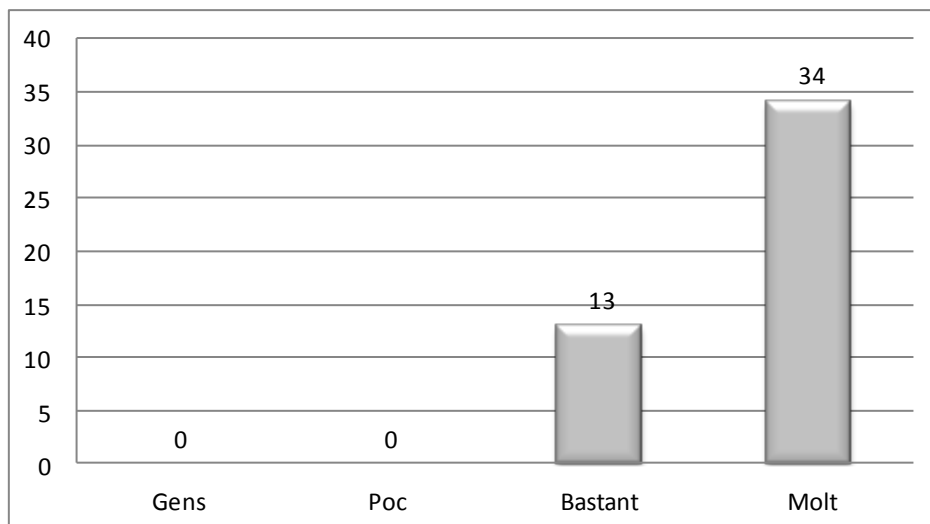

Figura 1. Freqüència de respostes sobre la recomanació dels participants de generalitzar l’ús de pràctiques restauratives als centres educatius.

A continuació, es presenten de forma resumida les aportacions de les participants respecte els arguments que donarien per a convèncer el seu centre educatiu per implementar l’enfocament restauratiu:

- Creació d’espais de seguretat i confiança.
- Afavoreix el coneixement de les necessitats individuals i les del grup.
- Fomenta les competències socioemocionals (escolta atenta i activa, empatia i comunicació no violenta) i els valors (respecte, igualtat, etc.) com a elements claus en les relacions.
- Aporta eines per a la resolució de conflictes i la seva prevenció. Responsabilització dels alumnes amb les conseqüències dels seus fets i paraules vers els altres.
- Promou l’aprenentatge significatiu, autoestima, l’autonomia i el creixement personal.
- Millora la cohesió grupal, el clima i la convivència.

Discussió

L'objectiu d'aquest estudi és avaluar l'impacte del curs *Fem Cercles, Cuidem les Relacions* en ERG impartit des del SSAE a professionals dels centres educatius del Pla de Barris de la ciutat de Barcelona. Es presenten els resultats de l'avaluació pel que fa a la satisfacció global, interès i ús de les habilitats i pràctiques restauratives, la transferència dels continguts a l'aula i al centre, i el canvi de mirada pel que fa a la gestió de les relacions i els conflictes.

Els resultats de l'avaluació del curs indiquen un alt grau de satisfacció dels participants en relació al curs així com un alt grau d'interès en els continguts treballats. Els resultats també mostren un nivell alt de transferència dels continguts del curs a les aules incloent la pràctica de les competències socioemocionals i de les metodologies treballades. Els nostres resultats concorden amb els resultats d'estudis anteriors. Pomar (2013) va dur a terme un estudi d'avaluació en relació a la incorporació de les pràctiques restauratives en la formació inicial de professorat. Els resultats assenyalen un alt grau de satisfacció i transferència en el sentit de facilitar la reflexió compartida i l'experiència de ser comunitat d'aprenentatge. Albertí (2016) en el seu treball exposa els resultats d'una avaluació diferida de la incidència de la formació en l'ERG a 35 docents distribuïdes en tres grups: un provenia d'un centre de primària, un altre d'un centre de secundària i un altre grup estava format per docents de primària i secundària, formats a l'Institut de Desenvolupament Professional (IDP-ICE) de la Universitat de Barcelona. Els resultats coincideixen amb l'estudi actual en el sentit que s'assenyala un alt grau de satisfacció i interès general pel que fa a la formació així com un alt nivell de transferibilitat del contingut a les aules. Amb les dades que es presenten s'amplia l'evidència que la formació en l'ERG és percep útil i transferible per part dels docents. A més, els resultats assenyalen un encaix entre el contingut de la formació i les necessitats dels centres educatius de disposar de recursos per millorar la gestió de les relacions i els conflictes, i específicament dels centres que formen part del Pla de Barris i que són centres d'alta complexitat.

Aquests resultats concorden amb els d'altres estudis internacionals que tracten l'educació socioemocional d'equips educatius. En general, els docents s'adonen de la necessitat de millora de les seves competències socioemocionals i l'entenen com a requisit per al treball en aquesta àrea amb l'alumnat (TrilivaiPoulou, 2006). La formació en habilitats socioemocionals de docents (Bracket, Palomera, Mojsa-Kaja, Reyes i Salovey, 2010; Extremera Fernández-Berrocal i Durán Durán, 2003) s'associa a una percepció menor de pensaments negatius i una disminució del cansament. Cal assenyalar que un centre educatiu amb docents que han millorat les seves habilitats socioemocionals i disminuït el seu nivell d'estrès hauria de viure un millor clima emocional (Pérez-Escoda, 2012).

Caldria assenyalar que aquest estudi només incorpora les dades d'avaluació post-formació. Seria interessant fer un seguiment de la transferència dels continguts del curs a mig i llarg termini tenint en compte també els altres membres de la comunitat educativa, és a dir, l'alumnat i la família. Aquesta avaluació també podria incorporar indicadors quantitius sensibles al canvi pel que fa a la implementació de les pràctiques restauratives. Es proposen indicadors en els nivells següents: a) acadèmic; b) conductual; i c) socioemocional. En aquest procés és també important recollir l'opinió de tots els implicats, cosa que facilita el seguiment de la implementació de les pràctiques restauratives i la seva reformulació segons la perspectiva de tots. Es podria complementar la metodologia quantitativa amb qualitativa amb la constitució de grups focals formats pels diferents actors de la comunitat educativa. Aquesta avaluació caldria acompanyar-la d'una avaluació diagnòstica inicial per conèixer el moment de centre, quines necessitats té i quin és el seu nivell

d'implementació de pràctiques restauratives.

El format i contingut del curs de formació, a trets generals, ha estat el mateix a totes les zones del Pla de Barris on aquest s'ha impartit. Tot i així, hi ha hagut un marge de flexibilitat per adaptar-se a les necessitats, la situació i el moment de centre. Cal assenyalar que un dels cursos de formació s'ha dirigit a tot el claustre d'una escola, cosa que ha afavorit segurament la sensibilització dels professionals de tota una institució. Aquesta sensibilització és clau per iniciar procés de canvi de cultura escolar que es vol promoure des de l'ERG pel que fa al maneig positiu de les relacions i els conflictes. Si es vol aprofundir en aquest canvi, és necessària una formació acompanyada en el temps pel professional del SSAE. Es recomana un acompanyament des de la co-docència, cosa que afavoriria un nivell alt de transferència dels continguts del curs a l'aula. En el context actual de pandèmia, adaptar el curs de formació a les noves tecnologies seria clau. Caldria tenir present la importància i valor de les dinàmiques vivencials que es duen a terme des de pràctiques restauratives com ara el temps de cercle i que ha estat l'estructura base de la majoria de les sessions de formació.

A mode de conclusió, podem destacar la importància de capacitar-se a nivell personal per poder transferir a les aules i als centres educatius els aprenentatges pel que fa al maneig positiu de les relacions i el conflicte. El fet que l'equip SSAE hagi tingut el paper de formador de persones formadores ha promogut segurament un efecte multiplicador. És a dir, ha permès que altres professionals poguessin aplicar els continguts de la formació de forma autònoma, cosa que ha ampliat de manera significativa l'alumnat i, possiblement, les famílies a les que s'ha pogut arribar. Cal assenyalar que els continguts de la formació coincideixen amb els objectius marcats des del CEB en el moment de retorn als centres educatius després del tancament dels mateixos degut a la pandèmia generada per la COVID-19. El CEB va marcar components indispensables per l'acollida a l'alumnat en aquest moment. Entre aquests destaquen: la creació d'entorns amables, l'expressió segura de necessitats i emocions, la confiança, l'acompanyament emocional dels grups classe, la cohesió i el clima de grup. La formació va posar a l'abast dels docents els recursos necessaris que garantissin aquesta acollida, moment clau per a la comunitat educativa.

S'espera que els resultats de l'avaluació de la formació *Fem cercles*, *Cuidem les relacions*, permeti disposar d'una estratègia educativa, dirigida a la millora de la cohesió i la convivència a les aules dels centres educatius, i que sigui reproducible i escalable.

Referències Bibliogràfiques

- Albertí, M. (2016). *Cap a una escola justa. La incorporació de la justícia restaurativa en l'àmbit escolar* (Tesi doctoral). Universitat Ramon Llull.
- Albertí, M., i Zabala, O. (2018). L'enfocament restauratiu global. De la teoria a la pràctica. Desplegament pilot a l'Institut Salvador Seguí. *Àmbits de Psicopedagogia i Orientació*, 49, 91-111. Recuperat de <https://www.raco.cat/index.php/AmbitsAAF/article/view/366276>
- Bevington, T.J. (2015). Appreciative evaluation of restorative approaches in schools. *Pastoral Care in Education*, 33(2), 105-115. doi: 10.1080/02643944.2015.1046475
- Bowen, G.A. (2009). Document Analysis as a Qualitative Research Method. *Qualitative Research Journal*, 9(2), 27-40. doi: 10.3316/QRJ0902027

- Brackett, M. A., Palomera, R., Mojsa-Kaja, J., Reyes, M. R., i Salovey, P. (2010). Emotion-regulation ability, burnout, and job satisfaction among British secondary-schoolteachers. *Psychology in the Schools*, 47, 406-417. doi: 10.1002/pits.20478
- Extremera, N., Fernández-Berrocal, P., i Durán Durán A. (2003). Inteligencia emocional y burnout en profesores. *Encuentros en Psicología Social*, 1, 260-265. Recuperat de https://emotional.intelligence.uma.es/documentos/PDF5burnout_en_profesores.pdf
- Girós, R. i Collet, J. *Avaluació del projecte "De l'equip docent a l'equip educatiu"*. Barcelona: Ajuntament de Barcelona (Pla de Barris i Consorci d'Educació de Barcelona). Recuperat de https://www.edubcn.cat/rcs_gene/extra/01_documents_de_referencia/informes/InformeAvaluacio_NousPerfilsProfessionals_maig2020.pdf
- Gorostiza, G., Comas, M., Escoin, J., Vera, A., González Tavirai, Y., Esclapés, E., Cugat, M., i Albertí, M. (2019). Ocupar-se del benestar dels infants. Una prioritat dels equips de Pla de barris als centres educatius de la ciutat de Barcelona. *Àmbits de Psicopedagogia i Orientació*, 50(3), 156-172. Recuperat de <https://www.raco.cat/index.php/AmbitsAAF/article/view/366242>
- Hopkins, B. (2004). *Just Schools. A whole school approach to restorative justice*. London: Jessica Kingsley Publishers.
- Hopkins, B. (2017a). *Restorative Classroom Practices. Restorative approaches in your day-to-day work*. Berkshire, United Kingdom: Transforming Conflict and National Center for Restorative Justice in Youth Settings.
- Hopkins, B. (2017b). *Temps de cercle i reunions en cercle. Manual pràctic*. Palma, Mallorca: Conselleria d'Educació i Universitat, Direcció General Innovació i Comunitat Educativa. Institut per la Convivència i l'Èxit Escolar.
- Hsu, C., Phillips, W.R., Sherman, K.J., Hawkes, R. I Cherkin, D. (2008). Healing in primary care: a visions hared by patients, physicians, nurses and clinical staff. *Annals of Family Medicine*, 6, 307-314.
- Mas-Expósito, L., Amador-Campos, J. A., Triay, M. i Lalucat-Jo, L. (2020). Avaluació de dos anys de funcionament d'un servei de suport i atenció emocional en centres educatius d'alta complexitat del Pla de Barris de la ciutat de Barcelona. *Educació Social. Revista d'Intervenció Socioeducativa*, 76, 214-230.
- Pérez-Escoda, N., Filella, G., Alegre, A. i Bisquerra, R. (2012). Desarrollo de la competencia emocional de maestros y alumnos en contextos escolares. *Electronic Journal of Research in Educational Psychology*, 10(3), 1183-1208. Recuperat de <http://ojs.ual.es/ojs/index.php/EJREP/article/view/1530/1862>
- Pomar, M. (2013). Las prácticas restaurativas en la formación inicial de maestros. Una Experiencia de aplicación. *Revista Interuniversitaria de Formación del Profesorado*, 76(27), 83-99. Recuperat de <https://www.redalyc.org/articulo.oa?id=27430137006>
- Rodríguez Sanz, J., Kurtz Luna, C. i Alvarez-Ude Cotera, F. (2011). Aspectos clave de la comunicación no verbal en la consulta. *Formación Médica Continuada en Atención Primaria*, 18(7), 401-409.
- Rosenberg, M. B. (2017). *Comunicación no violenta. Un lenguaje de vida*. Madrid: Editorial Acanto S.A.

Thompson, F., & Smith, P. K. (2011). *The use and effectiveness of anti-bullying strategies in schools. Research Report DFE-RR098*. London: Department for Education.

Triliva, S., i Poulou, M. (2006). Greek Teachers' Under standings and Constructions of What Constitutes Social and Emotional Learning. *School Psychology International*, 27(3), 315-338. doi:10.1177/0143034306067303

Nota:

[1] Els autors que signen l'article ho fan en representació del Grup de Treball *Fem Cercles, Cuidem les Relacions*. Aquest grup està format pels autors indicats i els professionals següents: Sonia Caja, Maria Isabel Calsina, Èlia Carpio, Laia Ferragut, Mairi Garcia, Sílvia Garcia, Guillermo Gorostiza, Carola Marimon, Laura Micó, Núria Ortuño, Marta Pujol, Tània Subirats, Marc Tébar i Joan Tous

Correspondència amb autors/es: *Laia Mas-Expósito*. E-mail: laia.mas@chmcorts.com